

5. ปัจจัยกับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 3 ด้าน มีปัจจัย 2 ด้าน คือ ความรู้เชิงลึก และแรงจูงใจภายใน ที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครโดยรวม ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 65.60 ส่วนสภาพแวดล้อมเปิด ไม่มีอำนาจพยากรณ์

7. มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาปัจจัยเพื่อเพิ่มภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อยู่ 3 แนวทาง

ABSTRACTS

The purposes of this research were to study and compare factors affecting teacher leadership and teacher leadership as perceived by administrators and teachers under Sakon Nakhon Vocational Education, classified by types of institute, position and work experience; to find out the relationship and the predictive power of factors of leadership affecting teacher leadership; and to establish the guidelines for developing factors affecting leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education. The samples consisted of 59 administrators and 201 teachers under Sakon Nakhon Vocational Education in the academic year 2018, yielding a total of 260 participants. The research instruments for data collection were two sets of questionnaires containing factors affecting leadership, with the discriminative power from 0.951 to 0.953 and the reliability of 0.953; and teacher leadership with the discriminative power from 0.978 to 0.979 and the reliability of 0.979. The statistics for data analysis were mean, standard deviation, t-test for Independent Samples, One-Way ANOVA, Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient, and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The findings were as follows:

1. Factors affecting leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education, as a whole were at a high level.
2. Leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education was at a high level in overall.
3. The comparison results revealed that factors affecting leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education, classified by types of institute, and position, were found significantly different at the .01 and .05 levels respectively. In terms of work experience, there was not different in overall.
4. The comparison results revealed that leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education, classified by types of institute and position were found significantly different at the .01 level. In terms of work experience, there was not different in overall.
5. Factors and leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education had a positive relationship at the .01 statistical significance level.
6. The three factors affecting leadership of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education were then analyzed. Two factors: in-depth knowledge and internal motivation, were able to predict leadership of teachers

under Sakon Nakhon Vocational Education at the .01 statistical significance level, with 65.60 percent. In terms of open environment, there was no predictive influence.

7. The three appropriate guidelines for improving factors to foster the growth of leadership qualities of teachers under Sakon Nakhon Vocational Education were proposed.

keywords: Factors Affecting Teacher Leadership, Sakon Nakhon Provincial Vocational Education

ภูมิหลัง

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” พระบรมราชาโชวาทพระราชทานแก่ครูและนักเรียน ที่ได้รับพระราชทานรางวัลฯ ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2524 (กรมวิชาการ, 2553, หน้า 12) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนา 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1) พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่มุ่งหวังให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม 2) ผลិត พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการผลิตครูได้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดการศึกษาทุกระดับ 3) ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาประเทศ 4) ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 5) ส่งเสริม และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6) พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรได้อย่างคุ้มค่า

การจัดการศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 9 ประเด็นการประเมิน โดยมีมาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ คือ มาตรฐานที่ 3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการจัดทำนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์งานวิจัย มาตรฐานที่ 2 การจัดการอาชีวศึกษา สถานศึกษามีครูที่มีคุณวุฒิ การศึกษาและจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อเป็นผู้พร้อมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทั้งวัยเรียนและวัยทำงานตามหลักสูตร นอกจากนี้ครูยังต้องมีความสามารถ ครูที่ต้องพัฒนา คือ ครูมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ

ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในยุคปัจจุบันและอนาคตของทุกๆ องค์กร จากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้น จึงต้องมีการแก้ไขปัญหาที่เข้ามากระทบหรือเป็นการมองหาโอกาสที่องค์กรจะได้รับเพื่อสร้างความเป็นผู้นำขององค์กรเอาไว้ ล้วนต้องอาศัยความสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ ทฤษฎีภาวะผู้นำนี้มีมุมมองว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as Leaders) โดยมีครูใหญ่คือผู้นำของผู้นำ (Leader of Leader) อีกทศอดหนึ่ง โดยนัยดังกล่าวหน้าที่สำคัญของครูจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอาจารย์ และบุคลากรของโรงเรียน

อีกด้วย การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีภาวะผู้นำมากหรือน้อยจะมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง มีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำไว้ 6 ประการ คือ บุคลิกลักษณะ และทัศนคติ ความสามารถด้านสติปัญญา ด้านความรู้ สภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และรูปแบบการคิด ส่วนกิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 80) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำมี 3 ประการ คือ ความรู้เชิงลึก แรงจูงใจภายในและสภาพแวดล้อมเปิด ในขณะที่นักวิชาการต่างประเทศได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้ คือ Teresa Amabile (1998) สรุปว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำประกอบด้วย ความรู้เชิงลึก มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และแรงจูงใจภายใน Andre P. Walton (2003) สรุปว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมเปิด ความรู้เชิงลึก และแรงจูงใจภายใน

ภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครู เพราะครูเป็นต้นแบบและเป็นมาตรฐานให้ผู้อื่นยึดถือและปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Stoll and Temperley (2009, p. 65) ที่กล่าวว่า การนำหรือภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำผู้อื่นด้วยวิธีใหม่ๆ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ อย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงสนใจและทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร” นี้ เพราะภาวะผู้นำครูจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ และเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นที่เน้นเรื่อง กระบวนการสอนของครู (Teaching process) และงานที่มอบหมายให้ครูทำไปสู่จุดเน้นเรื่องการสร้างโอกาสการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อจะได้เป็นแนวทางยกระดับภาวะผู้นำครู อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย

คำถามการวิจัย

1. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับใด
2. ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับใด
3. ผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
4. ผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่งและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร
6. ปัจจัยใดบ้างที่มีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน
7. แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน
2. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตาม ประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน

4. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลและภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

6. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

7. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2561 จำนวน 799 คน จาก 24 สถานศึกษา จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 59 คน และครูผู้สอน จำนวน 740 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร จำนวน 260 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารจำนวน 59 คน ครูผู้สอน จำนวน 201 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยใช้ประเภทของสถานศึกษาเป็นชั้น (Strata)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนคร จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแรงจูงใจภายใน ด้านสภาพแวดล้อมเปิด และด้านความรู้เชิงลึก

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งได้ค่าอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู มีค่าอำนาจจำแนก 0.307 – 0.775 มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.951 และด้านภาวะผู้นำครู มีค่าอำนาจจำแนก 0.477 – 0.858 มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยผู้วิจัยเสนอคำร้องต่อผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร หลังจากนั้นหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารและครูผู้สอน พร้อมด้วยแบบสอบถามถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ คือ นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม แล้วคัดเลือกเอาเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามทั้งหมดที่คัดเอาไว้แล้วไปตรวจคะแนนเป็นรายข้อตามเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test Independent sample F-test One-way ANOVA สหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านแรงจูงใจภายใน ด้านสภาพแวดล้อมเปิด และด้านความรู้เชิงลึก ตามลำดับ

2. ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา และสถานภาพการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกัน พบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันโดยรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา และสถานภาพการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกัน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน โดยรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

5. ปัจจัยกับภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 3 ด้าน มีปัจจัย 2 ด้าน คือ ความรู้เชิงลึก และแรงจูงใจภายใน ที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวม ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 65.60 ส่วนสภาพแวดล้อมเปิด ไม่มีอำนาจพยากรณ์

7. มีแนวทางในการพัฒนาปัจจัยเพื่อเพิ่มภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านแรงจูงใจภายใน ด้านสภาพแวดล้อมเปิด และด้านความรู้เชิงลึก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน จากผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไป น้อย ดังนี้ ด้านแรงจูงใจภายใน ด้านสภาพแวดล้อมเปิด และด้านความรู้เชิงลึก สอดคล้องงานวิจัยกิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 137 –138) ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำ พบว่า ระดับปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในโดยรวมอยู่ระดับมาก

2. ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ คือ ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของยุพา จันทวงศ์ (2559, หน้า 109) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ภาวะผู้นำครูที่ได้รับการเสริมสร้าง ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การเป็นแบบอย่างทางการสอน 3) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และ 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน จำแนกตาม ประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า

3.1 ปัจจัยภาวะผู้นำในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเอกชนมีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษารัฐบาล ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษารัฐบาลครูส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญเรื่องการแข่งขัน

เพราะสถานศึกษารัฐบาลจะมีนักศึกษาเข้าเรียนจำนวนมากเนื่องจากการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาจะถูกกว่าสถานศึกษาเอกชนและการขึ้นเงินเดือนของครูสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครที่เป็นสถานศึกษารัฐบาลจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจำนวนนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษา แต่เป็นผลการประเมินผลงานในด้านอื่นๆ ตรงข้ามกับผู้นำภาคธุรกิจหรือผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนที่ต้องคำนึงผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และผลกำไรที่องค์กรจะได้รับ เนื่องจากผลกำไรขององค์กรมีผลต่อการกำหนดอัตราเงินเดือน การขึ้นอัตราเงินเดือน ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของครูโดยตรง (ธนรัตน์ ติรสวัสดิชัย, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2562) โดยผู้บริหารมีระดับความคิดเห็นในด้านความรู้เชิงลึกมากกว่าครูผู้สอน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครต้องรับผิดชอบการบริหารจัดการสถานศึกษา และมีหน้าที่รับผิดชอบในการออกระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษา ให้คำแนะนำการบริหารและการจัดการด้านบุคลากร แผนงาน งบประมาณ วิชาการ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์กับชุมชน กำกับดูแลให้มีระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2550 มาตรา 30) กำหนดเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายอย่างเป็นระบบ อธิบายขั้นตอนและกระบวนการทำงานตามทิศทางและจุดหมาย สามารถให้คำปรึกษา แนะนำในการทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานตามทิศทางและจุดหมายที่กำหนด สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนร่วมงานให้ตระหนักถึงการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่ครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ การสอนหนังสือและจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้นักเรียน นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และ มีความรับผิดชอบด้านอื่นๆ เช่น การดูแลความประพฤติของนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในความดูแล และในภาพรวมของสถาบัน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของวีรศักดิ์ มุงคุณ (2552, หน้า 144) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนต่อประสิทธิผลของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ด้านการบริหารงานบุคคลมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

3.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารและครูผู้สอนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูง เชี่ยวชาญและทฤษฎีการบริหารงานที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานสูงก็จะยอมรับแนวความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักปรับปรุงแก้ไขวิธีปฏิบัติงานของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และความต้องการของเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี มีความมุ่งมั่น กล้าคิด กล้าแสดงออก สร้างความเชื่อถือ ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงาน จนสามารถปฏิบัติงานโดยใช้ภาวะผู้นำในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราโมทย์ กัลยา (2551, หน้า 5-8) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการที่มีอายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา สถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า

4.1 ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามประเภทของสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน โดยผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเอกชน มีความคิดเห็นมากกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษารัฐบาล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประเภทของสถานศึกษาต่างกันทำให้บริบทของภาวะผู้นำ ซึ่งได้แก่ จำนวนสถานศึกษาเอกชนมีจำนวนมากกว่าสถานศึกษาของรัฐบาล สถานศึกษารัฐบาลเน้นการปฏิบัติงานที่เน้นนโยบายสู่การปฏิบัติทำให้ขั้นตอนการดำเนินงานไม่คล่องตัว เมื่อเทียบกับกรอบการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีขั้นตอนการดำเนินงานที่คล่องตัวกว่า สถานศึกษาเอกชน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันในการทำงานในการประกอบการพิจารณาความดีความชอบ มอบอำนาจในการปฏิบัติงานและมอบหมายให้โอกาสทำงานที่ท้าทาย เป็นผู้มีมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยนแปลง (ธนวัฒน์ ตีรสวัสดิชัย, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2562)

4.2 ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีระดับความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ส่วนด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูริย์ พิชัย (2552, หน้า 142) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 2 โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน

4.3 ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนารินทร์ เดชชะท้าน (2557, หน้า 94) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคพื้นดิน เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครู โดยรวม (X) มีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับภาวะผู้นำครูโดยรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .803 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำโดยรวม (X) มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำครูทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 3 ด้าน พบว่า มีจำนวน 2 ด้านที่สามารถพยากรณ์ ภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยมีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 154-156) และรินนา ราชขารี (2559, หน้า 224) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูกับภาวะผู้นำครู มีความสัมพันธ์กันทางบวก ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมปัจจัยภาวะผู้นำเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำครู
2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจในการพยากรณ์ภาวะผู้นำของครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัด สกลนคร โดยรวม มีจำนวน 2 ด้าน โดยตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ด้านความรู้เชิงลึก และด้านแรงจูงใจ ภายใน ตามลำดับ ดังนั้นควรมีการส่งเสริมปัจจัยด้านดังกล่าวให้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะปัจจัยด้านความรู้ เชิงลึกที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุด โดยผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครหาวิธีการพัฒนาให้ครู ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร สามารถผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน ตลอดจนให้มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน มีความวิริยะ อุตสาหะ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อที่จะช่วยให้การบริหารจัดการอาชีวศึกษาในจังหวัดสกลนครได้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาถึงปัจจัยภาวะผู้นำด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยม เป็นต้น
- 2.2 ควรศึกษาถึงปัจจัยภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำครูในสถานศึกษา หรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อจะได้องค์ ความรู้เป็นที่ภาวะผู้นำครูโดยรวม ผลที่ได้จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของครูและยกระดับคุณภาพการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2535). *ความคิดสร้างสรรค์ : หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจนา ศิล. (2556). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตบางเขน*. สารนิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทร์ธิดา รัตนโกสม. (2560). *การพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นันทรัตน์ ฤทธิ์บำรุง. (2559). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูริย์ ลินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ : กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พนัส ถิ่นวัน. (2556). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ต. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พนิดา ไชยเทพ. (2558). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มตำบลแพรภษาสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภูมิเดช ลินพงศพร. (2551). เพิ่มอัจริยะเป็น 2 เท่า. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ยุพา จันทวงศ์. (2559). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2546). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ : ธนัชการพิมพ์.
- รัชฎาพร พิมพ์ชัย. (2555). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ค.ต. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร.
- รัชฎากร อัครจันทร์. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา.
วิทยานิพนธ์ ค.ต. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพฯ :
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งชาติ.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- สุวีรัตน์ พัฒนเชียร. (2552). ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ปร.ต. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อาภารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปร.ต. ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context*. Boulder, Co: Westview Pr.
- Bennis, W. (2002). *Creative Leadership*. [ABI]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Boyd, K.A. (2011). *High School Principals' Perceptions of Teacher Leadership*. Dissertation Abstracts International.
73(2), 209.
- Coseza, M.N. (2006). *The Impact of Professional Development Schools on Teacher Leadership*.
Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED521937>. June 9th 2018.